

ISSN: 2450-8160

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka

wydanie specjalne

Warszawa
2021

Editorial Team

Editor-in-chief: *Gontarenko N.*

EDITORIAL COLLEGE:

W. Okulicz-Kozaryn, *dr. hab, MBA, Institute of Law, Administration and Economics of Pedagogical University of Cracow, Poland;*

L. Nechaeva, *PhD, PNPUI Institute K.D. Ushinskogo, Ukraine.*

K. Fedorova, *PhD in Political Science, International political scientist, Ukraine.*

ARCHIVING

Sciendo archives the contents of this journal in ejournals.id - digital long-term preservation service of scholarly books, journals and collections.

PLAGIARISM POLICY

The editorial board is participating in a growing community of [Similarity Check System's](#) users in order to ensure that the content published is original and trustworthy. Similarity Check is a medium that allows for comprehensive manuscripts screening, aimed to eliminate plagiarism and provide a high standard and quality peer-review process.

About the Journal

Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka (HP) publishes outstanding educational research from a wide range of conceptual, theoretical, and empirical traditions. Diverse perspectives, critiques, and theories related to pedagogy – broadly conceptualized as intentional and political teaching and learning across many spaces, disciplines, and discourses – are welcome, from authors seeking a critical, international audience for their work. All manuscripts of sufficient complexity and rigor will be given full review. In particular, HP seeks to publish scholarship that is critical of oppressive systems and the ways in which traditional and/or “commonsensical” pedagogical practices function to reproduce oppressive conditions and outcomes. Scholarship focused on macro, micro and meso level educational phenomena are welcome. JoP encourages authors to analyse and create alternative spaces within which such phenomena impact on and influence pedagogical practice in many different ways, from classrooms to forms of public pedagogy, and the myriad spaces in between. Manuscripts should be written for a broad, diverse, international audience of either researchers and/or practitioners. Accepted manuscripts will be available free to the public through HPs open-access policies, as well as we planed to index our journal in Elsevier's Scopus indexing service, ERIC, and others.

HP publishes two issues per year, including Themed Issues. To propose a Special Themed Issue, please contact the Lead Editor Dr. Gontarenko N (info@ejournals.id). All submissions deemed of sufficient quality by the Executive Editors are reviewed using a double-blind peer-review process. Scholars interested in serving as reviewers are encouraged to contact the Executive Editors with a list of areas in which they are qualified to review manuscripts.

O'ZBEKISTONDA TEATR VA MUSIQA SAN'ATINING RIVOJLANISHI VA TARIXI

Zaripov Elbek Egamberdiyevich

TAQI Muxandislik qurilish
infrastrukturasi fakulteti 3-kurs talabasi

Аннотация. Мақоллада Mustaqillik yillarida amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy islohotlar jarayonida teatr san'atining rivojlanishi, murakkab o'tish davri qiyinchiliklariga qaramasdan teatrlarning yopilishiga yo'l qo'yilmaganligi, teatr binolari ta'mirlanganligi, O'zbekiston xalq rassomlari Malik Nabiyev, Bahodir Jalolov, qobiliyatli mo'yqalam sohibi Zayniddin Faxriddinov va boshqalar xalqimiz ongida milliy g'urur, istiqlol va Vatanga sadoqat tuyg'ularini uyg'otuvchi qator san'at asarlarini yaratganlari haqidagi qiziqarli ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: Mustaqillik yillari, sahna asarlari, ijodiy guruh, ijodiy xodim, teatr, opera va balet, aktyor mahorati, festival, tasviriy san'at, musiqa san'ati.

Аннотация. В статье раскрываются реформы реализованные в годы независимости и духовно-просветительского пути развития в сфере театрального искусства, сохранения театров, несмотря на сложный переходной период, реставрация зданий театров, так же раскрываются интересные факты о создании ряда произведений, которые пропитаны преданностью и любовью к Родине таких народных художников Узбекистана как Малик Набиев, Бахадыр Жалолов, мастеров масляных красок Зайниддина Фахриддинова и многих других.

Ключевые слова: годы Независимости, сценические произведения, творческие группы, творческие коллективы, театры, опера и балет, актёрское мастерство, фестиваль, изобразительное искусство, искусство музыки.

Abstract. The article reveals the reforms implemented in the years of independence and the spiritual and educational path of development in the field of theatrical art, the preservation of theaters, despite the difficult transition period, the restoration of theater buildings, also reveals interesting facts about the creation of a number of works that are saturated with devotion and love for the Motherland of such folk artists of Uzbekistan such as Malik Nabiev, Bahadyr Zhalolov, masters of olive paints Zainiddin Fakhriddinov and many others.

Key words: years of Independence, stage works, creative groups, creative teams, theaters, opera and ballet, acting, festival, fine arts, art of music.

Mustaqillik yillarida amalga oshirilayotgan ma'naviy-ma'rifiy islohotlar jarayonida teatr san'ati ham rivojlandi.

1993-yilda foydalanishga topshirilgan "Turkiston" saroyi Vatanimizning va xorijlik atoqli teatr arboblarning, ijodiy guruhlarning sahna asarlari namoyish etiladigan dargohga aylandi. Andijonda jamoatchilik asosida faoliyat ko'rsatayotgan yoshlar teatri davlat tasarrufiga olinib, Abbas Bakirov nomli yoshlar va bolalar teatriga aylantirildi.

Respublikamizning birinchi Prezidenti I.Karimovning 1995-yil 20-oktabrdagi "O'zbekistonda teatr va musiqa san'atini yanada rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi, 1998-yil 26-martdagi "O'zbekistonda teatr san'atini rivojlantirish to'g'risida"gi farmonlari asosida teatrlar davlat byudjeti hisobiga qo'llab-quvvatlandi. Farmonga binoan Madaniyat ishlari vazirligi tizimida va teatr ijodiy xodimlari uyushmasi qoshida 1998-yilda "O'zbekteatr" ijodiy-ishlab chiqarish birlashmasi tashkil etildi. Birlashma teatr jamoalariga xalqimizning boy ma'naviy olamini, uning madaniy merosi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat hissini uyg'otuvchi spektakllar yaratishda, iste'dodli yoshlarni teatrga jalb qilishda, teatrlarning moddiy-texnikaviy bazasini mustahkamlashda, ijodiy xodimlarni ijtimoiy himoya qilishda ko'maklashdi. "O'zbekteatr" birlashmasi va barcha teatrlar 5 yilga barcha turdagi soliqlardan ozod qilindi. Murakkab o'tish davri qiyinchiliklariga qaramasdan bironta teatrning yopilishiga yo'l qo'yilmadi. Teatr binolari ta'mirlandi, ichki jihozlari yangilandi. Alisher Navoiy nomli Davlat akademik katta opera va balet teatri Yaponiya tomonidan 1995-yilda bepul ajratilgan 47 mln (1500 ming AQSH dollari) qiymatiga teng yangi uskunalar bilan jihozlandi. Respublikamizda professional teatrlar faoliyat ko'rsatmoqda. Har bir viloyatda qo'g'irchoq teatrlari bolalarga xizmat ko'rsatmoqda.

1996-yilda Toshkentda Koreya drama va estrada milliy teatri tashkil etildi va shu yilning dekabr oyida o'z faoliyatini boshladi. Davlat akademik rus drama teatri 1999-yilda hozirgi zamon talablari darajasida tubdan qayta qurilgan muhtasham binoga ko'chirildi va o'zining 64-teatr mavsumini yangi binoda boshladi.

2001-yilda respublika teatr san'atida muhim tarixiy voqea sodir bo'ldi. Hamza nomidagi O'zbek akademik drama teatri binosi muhtasham koshona shaklida qayta qurildi, zamonaviy teatr uskunalari va mebellar bilan jihozlandi. 2001-yil 21-sentabrda birinchi Prezident I.Karimov farmoni bilan unga Milliy teatr maqomi berildi, O'zbekiston Milliy akademik drama teatri deb ataldi.

Respublika teatrlari Vatan tarixini sahna asarlari orqali yoritishga alohida e'tibor berdilar. Milliy akademik drama teatri va Qashqadaryo musiqali drama teatri jamoalari "Sohibqiron", Xorazm viloyati musiqali drama va komediya teatri "Jaloliddin Manguberdi", Abror Hidoyatov nomli O'zbek davlat teatri "Buyuk irak yo'li" kabi tarixiy dramalarni sahnaga qo'ydi.

O'zbekistonda Respublika va xalqaro teatr festivallari bo'lib o'tdi. 1992-yil mart-aprel oylarida bo'lib o'tgan "Navro'z" mintaqaviy festivalda Markaziy Osiyo mamlakatlari teatrlarining eng yaxshi sahna asarlari namoyish etildi. 1997-yil oktabrda Toshkentda bo'lib o'tgan "Teatr: Sharq-G'arb" xalqaro festivalida Yaponiya, Hindiston, Syangan, Turkiya, Rossiya, Buyuk Britaniya teatr san'atkorlarining chiqishlari bo'ldi. Amir Temur tavalludining 660 yilligiga bag'ishlangan festivalda O'zbekiston, Qozog'iston, Qirg'iziston teatrlarining 15 ta eng yaxshi tarixiy sahna asarlari namoyish etildi. O'zbekiston teatr ustalari Germaniya, Fransiya, Slovakiya, Hindiston, AQSH, Belgiya, Misr, Rossiya teatr festivallarida qiziqarli spektakllar bilan ishtirok etdilar.

Teatr san'atining rivojiga, iste'dodli aktyorlarni izlab topishiga talabalarning "Nihol" respublika festivali, "Aktyor mahorati" festivallari, yoshlar teatrlarining "Xumo" festivallari

ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Yaratilgan musiqiy asar moddiy borliq emas, balki muallifning tinglovchi bilan o'ziga xos muloqoti, uning fikri va hissiyotlariga ta'sir etishning o'ziga xos psixologik usulidir.

Shaxsning kayfiyati va hissiy holati tasavvurlar shakllanishi sifatiga ta'sir etadi hamda - "Musiqliy eshitish qobiliyati, ritm sezgisi, musiqiy xotira va musiqiy obraz rivojini tasavvur qilish qobiliyati idrokning asosi bo'lib hisoblanadi. Bular nafaqat sub'yektiv, balki individualdir".

Muxtasar aytganda, respublikamiz teatr san'ati xalqimiz, ayniqsa, yoshlarimiz ma'naviyatini boyitish, ular ongiga milliy istiqlol g'oyasini singdira borish, vatanparvarlik tuyg'ularini kuchaytirish, axloqliy, estetik tarbiya maktabi bo'lib xizmat qilmoqda.

Kino va tasviriy san'at ham bu davrda chetda qolmadi.

Mustaqillik yillarida kino san'ati ham rivojlandi. Kino san'atining ijodkor ustalari - Shuhrat Abbosov, Yo'ldosh A'zamov, Elyor Eshmuhamedov, Ali Hamrayev, Rashid Malikov, Jahongir Fayziyev, Baxriddin Aynazarov, Sharof Boshbekov va boshqalar zamonaviy kinofilmlar yaratish ishlarida peshqadamlik qildilar. Jumladan: Ayub Shahobiddinovning postanovkasi, Baxriddin Aynazarovning ikkinchi rejissyorligidagi "O'tov, Parizod" nomli badiiy filmlari nufuzli Xalqaro festivalda e'tirof etildi, Yorqin To'ychiyevning "Chashma" filmi Xalqaro Moskva kinofestivalida 100 mamlakat ichida (grampri) bosh sovrinni olgan.

Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida xususiy kinostudiyalar vujudga keldi. 1992-yil fevralda Latif Fayziyevning dastlabki xususiy kinostudiyasi "Fayzifilm" ro'yxatga olindi. 1996-yilda "O'zbekfilm" tasarrufida 8 ta studiya, shuningdek, 30 ga yaqin mustaqil ijodiy studiyalar faoliyat yuritdi.

1996-yil 29-aprelda e'lon qilingan "O'zbekkino davlat aksionerlik kompaniyasini tuzish to'g'risida"gi birinchi Prezidenti I.Karimov farmoni milliy kino san'atining rivojida muhim bosqich bo'ldi. Farmonning ijrosini ta'minlash maqsadida Respublika Vazirlar Mahkamasi "O'zbekkino" davlat aksionerlik kompaniyasini tashkil etish va uning faoliyati masalalari to'g'risida" qaror qabul qildi. Qarorga binoan "O'zbekkino" davlat aksionerlik kompaniyasi tuzildi. Mazkur kompaniya Davlat mulk qo'mitasi, Tashqi iqtisodiy aloqalar vazirligi, Tashqi iqtisodiy aloqalar milliy banki tomonidan moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlandi. "O'zbekkino" kompaniyasi qoshida Respublika kino arboblari ijodiy assotsiatsiyasi ta'sis etildi. Kino tarmog'i tashkilotlariga davlat budjetidan ajratiladigan har yillik dotatsiyalar 2000-yilgacha saqlab qolindi. Kino sohasining iqtidorli yoshlari uchun xorijiy kino akademiyalari va o'quv markazlarida o'qish, malakasini oshirish ishlari amalga oshirildi.

1991-2002-yillarda O'zbekiston kinostudiyalarida 60 ga yaqin badiiy filmlar suratga olindi. "Temir xotin", "Ko'zlarim yo'lingda", "Dallol", "Sharif va Ma'rif", "Tilla bola", "Buyuk Amir Temur", "Yulduzingni ber, osmon", "Kenja singil", "O'tkan kunlar", "Piyoda odam" va boshqa filmlarda milliylik va yangi, zamonaviy ijodiy erkinlikning an'anaviy badiiy uslub bilan uyg'unligi yaqqol namoyon bo'ldi.

1997-yilning 22-29-may kunlari Toshkentda jahonning 32 ta davlati va 8 ta xalqaro

tashkilotning madaniyat va san'at arboblari ishtirokidagi "Umuminsoniy qadriyatlar va milliy taraqqiyot" shiori ostida XII Xalqaro Toshkent kinofestivali bo'lib o'ldi. "Buyuk Amir Temur" filmini yaratishdagi operatorlik mahorati uchun Rifqat Ibrohimovga xalqaro jyurining maxsus mukofoti - "Neksiya" avtomashinasi berildi.

Mustaqillik yillarida o'nlab hujjatli kinofilmlar yaratildi. "O'zbekiston bahori" (rej. Sh.Qurbonboyev, E.Xachaturov), "Mustaqillikning besh yilligi" ("O'zbekiston havo yo'llari" milliy kompaniyasining faoliyati haqida), "Ulkan odim" ("O'zDAEWOO avto" zavodi haqida) shular jumlasidandir. Tarbiyaviyaviy ahamiyatga ega bo'lgan filmlardan Zulfiqor Musoqov postanovkasi Baxriddin Aynazarovning ikkinchi rejissyorligidagi "Bekatlardagi odam", milliy ma'naviyat, ma'rifat namoyandalari faoliyatiga bag'ishlangan "Istiqlol fidoyilari" ruknidagi hujjatli filmlar, XX asrning 20-yillarida Germaniyada ta'lim olgan iste'dodli yoshlarimizga bag'ishlangan "Ular Germaniyada o'qigan edilar" filmlari yaratildi. Prezident Islom Karimovning "O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida..." nomli asari asosida yaratilgan beshta videofilm, "O'zbekiston Qahramonlari" ruknidagi kinoocherklar, "Umid qaldirg'ochlari" hujjatli filmi va boshqalar bugungi hayotimizni, istiqloq tufayli erishgan yutuqlarimizni teran anglab olishga ko'maklashmoqda.

Istiqlol yillarida tasviriy san'at ham rivojlandi, rassomchilik yangi ma'no-mazmun bilan boyidi. 1997-yilda Prezident farmoniga muvofiq O'zbekiston Badiiy akademiyasining tashkil etilishi va "Tasviriy oyna" respublika ijodiy uyushmasining tuzilishi, ularni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi tasviriy san'at rivojida muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Iste'dodli yoshlarni izlab topish, yuqori malakali mutaxassislarini tayyorlash ishlari yo'lga qo'yildi.

O'zbekiston xalq rassomlari Malik Nabiye, Bahodir Jalolov, qobiliyatli mo'yqalam sohibi Zayniddin Faxriddinov va boshqalar xalqimiz ongida milliy g'urur, istiqloq va Vatanga sadoqat tuyg'ularini uyg'otuvchi qator san'at asarlarini yaratdilar. Amir Temur, Mirzo Ulug'bek, Zahiriddin Muhammad Bobur, fan va ma'naviy-ma'rifiy sohada dunyoga mashhur bobokalonlarimizning portretlari yaratildi.

Tasviriy san'at ustalarining sa'yi-harakatlari bilan Vatanimizda qadimdan shakllangan nafis san'at maktablarining noyob an'analari, tasviriy va miniatura san'atining nodir durdonalari qaytadan o'rganildi, boyitildi, dunyo uzra namoyish qilindi. AQSH, Fransiya, Germaniya, Yaponiya, Janubiy Koreya va boshqa mamlakatlarda o'zbek rassomlarining ko'rgazmalari bo'lib o'tdi. Yetakchi rassom-dizaynerlar - L.Sadriiddinov, F. Toshmuhamedov, K. Tursunov, T. Turg'unov, T. Qo'ziyev o'z asarlari bilan Hindiston, Xitoy, Portugaliya, Bolgariya, Gretsiya, Avstraliya kabi mamlakatlarda o'tkazilgan badiiy ko'rgazmalarida qatnashdilar.

1999-yil avgust oyida Badiiy akademiyaning Markaziy ko'rgazmalar zalida O'zbekiston mustaqilligining 8 yilligiga bag'ishlab "Eng ulug', eng aziz" mavzusida o'tkazilgan respublika badiiy ko'rgazmasida Toshkent, Samarqand, Buxoro, Xorazm, Farg'ona vodiysi va boshqa viloyatlar san'at ustalarining 600 dan ortiq rasmlari, grafiklari (bo'yoqsiz rasm), dizaynlari, haykaltaroshlik asarlari, xalq hunarmandchiligi va amaliy-dekorativ san'at namunalari namoyish etildi.

Shahar ko'chalariga bugungi hayotimizni tasvirlovchi rasmlar o'rnatildi, muhtasham

binolarning devorlari naqshlar bilan bezatildiki, bular odamlarga huzur-halovat, zavq bag'ishlaydi.

Фойдаланилган адабиётлар.

- 1.Разумный В.А. О хорошем художественном вкусе. - М.: Госполитиздат, 1961. - С.94.
- 2.Ahmedov F.E. Ommaviy bayramlar rejissurasi asoslari. T. Aloqachi. 2008 y. 22-23 b.
- 3.Stanislavskiy K.S. Aktyorning o'z ustida ishlashi.T.Xo'jayev tarjimasi. "Toshkent" badiiy adabiyot nashriyoti, 1965 y. 9 b.